רותי דירקטור

פריים טיים

תערוכת הצילומים בסדנאות האמנים מכילה לא מעט רגעים בנאליים, אבל גם צילום אחד עוצר נשימה

1 שוב צילום על סדר היום. שלושה צלמים צעירים עושים זאת שוב, הפעם בסדנאות האמנים – מפנים זרקור אל הצילום כמדיום שמתנהל על פי תהום. בנאליות אורבת מכל פינה, אבל אם צו־לחים אותה הצילום עדיין עשוי להיות המלהיב והמרתק שבמופעים הוויזואליים. התערוכה עמוסת צילומים, עתירת דימויים וצבע, וב־נויה על אוצרות עצמית קולקטיבית. בהתאם, היא רפלקסיבית הן ביחס לעצמה כתערוכה והן ביחס למדיום. מפתה להתחיל בשיאה של הת־ערוכה, כלומר בצילום הפנורמי עוצר הנשימה של אוהד מטלון שמוצג לבדו בקומה השנייה של הגלריה, אבל נתאפק ונשאיר אותו לסוף. הרי גם הצופה מגיע אליו רק אחרי שעבר את כל הקומה הראשונה.

על הקירות אין כתוביות, ובמבט ראשון קשה להבחין בהבדלים משמעותיים ברצף הצילומים. זוהי החלטה אוצרותית מעט התא־ברותית מאחר שהיא מדגישה את הדמיון שבין הצילומים, ואת הדמיון שלהם לצילו־מים שרואים בתערוכות אחרות, ולמעשה את היעדרן של שפות סגנוניות מובחנות ונבדלות. שלושת הצלמים – אוהד מטלון, ניר עב־רון ורובי ליבוביץ – מצלמים צילום צבעוני בהגדלות בינוניות, לשלושתם רגישות לצבע וליופי במקומות הסמויים מן העין. שלושתם מגיבים למציאות ועושים איתה משהו, מסיטים אותה קלות. בהדרגה מתבהרים האפיונים של כל אחד מהם.

מטלון מצלם נופים ואנשים, בדרך כלל אנ־שים על רקע נופים, נופי טבע ונופים מיושבים; סצינות סתמיות לכאורה שהצילום מעניק להן חסד, משרה עליהן פיוטיות, לעיתים מחלץ מאגביותן ממש איכות סמלית. ילדים מעי־פים עפיפון בשולי כפר ערבי, נערים משח־קים כדורגל בשולי כפר אחר, גברים קולעים למטרה במטווח מאולתר, משפחה עומדת על שפת הכביש לפני מעבר חצייה, קבוצת גברים בבגדי שבת במושב, עצים מוצפים בעשן שלא ברור מה מקורו. נקודת המוצא קונקרטית ונ־טועה לגמרי במציאות, אלה הנגיעות הקטנות שהדימוי מקבל במחשב שמותתות את הרגע המצולם, מפרקות אותו, משהות אותו ומעני־קות לו את המימד הנוסף.

כל צילום מציע מצב אנושי, עולם בפני עצמו, ולעיתים אווירה אלגורית. שני ילדים רכובים על חמור באמצע צומת, למשל. הכביש לרגליהם מלא חיצים וסימונים. בדומה למש־פחה על שפת הכביש בבית שמש, גם הילדים על החמור מקריית מלאכי הופכים לשחקנים במגרש מופשט גיאומטרי, לגיבורי סיטואציה מלאכותית למהדרין. לא במקרה חלק מהדרי־מויים של מטלון קשורים למשחק – הצילום מציע את עצמו כסוג של משחק, כזירה שמת־נהלת באופן שרירותי.

רובי ליבוביץ מצלם סצינות מבוימות. פנים חדר, מקרוב. גבר יושב על מיטה עטוף כולו בנייר לבן, תקריב על מפגש בין כרס לקו הח־גורה, יד גברית מדביקה על היד השנייה נוצות לבנות. שני צילומי בחורות, ושורה של צילומי טבע דומם: עציץ שאדמה נשפכת מתוכו, גוש חמאה על צלחת. על מה הם מדברים, הצילו־מים? תחושה עמומה של עיסוק בגבריות עו־ברת מהם – גברים במצבי בדיקה עצמית או טקסים שהם ממציאים לעצמם, והמתח שבין דימוי שהוא גוש לכיד ומונוליטי לבין התמו־סטותו או התפזרותו.

ניר עברון מתרכז בדימויים בודדים: אופ־נועון מאובזר וצבעוני, קופסת פח מצוירת, עמוד תאורה מסנוור באצטדיון, שלט ניאון ורוד בוהק, אונייה גדולה עוגנת בנמל, ציפור עשויה מקיפולי נייר. הצילום שלו הוא הפ־חות מאופיין, הפחות מתחייב על סגנון ומיקוד. הוא מרפרף בין קרוב לרחוק, המגע שלו מוש־גי. צילום שחור־אדום של פני גבר אינדיאני, צבוע ומעוטר נוצות, זוכה לכותרת משנה: טעותו של קולומבוס, הודי מחופש לאינדיאני. הצילום הזה מופיע על גב ההזמנה לתערוכה, דווקא הצילום הזה, ולפיכך מן הראוי להתייחס אליו ברציגנות, כאל דימוי מייצג. העניינים העקרוניים שניתן לחלץ ממנו, ושמתקיימים בשלושת גופי הצילומים בתערוכה: התחפשות, טקסיות וגבריות.

ועכשיו, כמובטח, הצילום של אוהד מטלון בקומה השנייה. צולם בנתיבות, טופל במחשב. מתבקש לחשוב עליו במובן של סרט אנימציה תיעודי: צילום שמכיל אלמנטים ריאליסטיים לגמרי, ובדיוניים לגמרי. זירת ההתרחשות היא בוואר ציורים על מדרכה ברחוב. לאורך מעקה אבן מונחים בשורה ציורי צדיקים, הרב כדורי ודומיו, מזוקנים כולם, וביניהם שתו־לים ציורים אחרים, ציורי אמנות 'אמיתיים' – דמויות מלנכוליות של אדוארד הופר, דיוקנאות של לוסיין פרויד, כולל דיוקן המ־לכה אליזבת.

מצד אחד הריאליזם הפרוזאי של רחוב בעיירה דרומית, ומצד שני ההבנה שכל פרט בצילום עשוי להיות שתול, מלאכותי, מתומרן ומטופל. נתיבות עצמה כהמשך להתרחשויות שמצלם מטלון בקריית מלאכי, בית שמש, באר שבע, מושב לוזית. הצופה מוצא את עצמו הולך לאיטו לאורך הצילום, מימין לשמאל זה מה שהוא רואה: בית לבן עם גג רעפים, מכונית חונה בכניסה ועליה סמל של אמדוקס, סוכה בחצר, בקבוקי פלסטיק ושקיות על המעקה, רבנים מזוקנים ועוד רבנים מזוקנים, מדרכה מסומנת באדום־לבן, חיצים על הכביש, דודי שמש וקולטי שמש, עץ עם פריחה אדומה, צריפים מסוידים בלבן ואדום, מדבקות על הקירות, צינורות וסורגים, גבר מתכופף לתקן ברז מים מעל דיוקנה של המלכה אליזבת, שלט ירוק עם הכוונה לבריכת השחייה, לבית העלמין וכו'.

המדרכה בנתיבות הופכת לאפוס שיש בו הכל: דתיות עממית, אסתטיקה מתקלפת, אמנות גבוהה ונמוכה, ציור וצילום, מציאות ובדיון. ובהקשר של תערוכת צלמים: דימוי מצולם שמזכיר מה צילום יכול.

אוהד מטלון, ניר עברון, רובי ליבוביץ, סדנאות האמנים בתל אביב

rutid@bezeqint.net